

ференції. Донецьк, 13 грудня 2002 р. – Донецьк: ДІВС, 2003. – С.125-132; Чернова А.К. Затримання особи, підозрюваної в скоєнні злочину. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Одеса, 2009; Шейфер С.А. Доказательственное значение задержания подозреваемого // Соц. законность. 1972. № 3. С. 56; та ін.

4. Конвенція про захист прав і основних свобод людини (прийнята 04.11.1950 р. і ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.) // Офіційний вісник України від 16.04.1998 – 1998 р., № 13, / № 32 від 23.08.2006 р. – С. 270.

5. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: Підручник. – 5-те вид., доп. і перероб. – К.: А.С.К., 2007. – 848 с.

6. Лобойко Л.М., Черненко А.П. Кримінально-процесуальна регламентація слідчих дій: Монографія. – Д.: Дніпропетровський держ. ун-тет внутр. справ, 2005. – 209 с.

7. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р. – К., 2001.

8. Баулін Ю.В. Затримання та взяття під варту в Україні: стан, проблеми удосконалення законодавства та практики його застосування. – К., 2002.

9. Міхеєнко М.М., Нор Т.В., Шибіко В.П. Кримінальний процес України: Підруч. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.

ОДИНЦОВА І. М.,
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.1

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ

У статті висвітлюються проблеми законодавчого врегулювання заходів з захисту у кримінальному процесі, приведення його у відповідність до міжнародних стандартів та Конституції України.

Ключові слова: *оскарження рішень, право на захист, складність кримінального провадження, поведінка учасників кримінального провадження.*

В статье анализируются проблемы реализации права на защиту в уголовном процессе, приведения его в соответствие с международными стандартами и Конституцией Украины.

Ключевые слова: *обжалование решений, право на защиту, сложность уголовного производства, поведение участников уголовного производства.*

The article analyses the issues of realization of the right to defense in criminal proceedings, bring it into compliance with European standards and the Constitution of Ukraine.

Key words: *appellation participate, the right to protection, the complexity of the criminal proceedings, the behavior of the participants of criminal proceedings.*

Вступ. Новий Кодекс вступив у дію 20 листопада 2012 року. Відтоді міліція та суди працюють по-новому. З врахуванням деяких аспектів та принципових змін у кодексі їх застосування дослідження буде пов'язано з проблемами правотлумачення і правозастосування.

Актуальність досліджуваної проблеми з'являється у зв'язку з деяким уточненням механізму оскарження рішень чи дій органу досудового розслідування, розширенням прав на захист і більшим удосконаленням дій захисника у зв'язку з порушенням процесуальних норм на етапі кримінального провадження.

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності на досудовому розслідуванні є дієвим засобом поновлення порушених прав і законних інтересів осіб, виправленню недоліків.

Але чинне законодавство не до кінця вирішує виниклі питання, а тільки дає поняття для детального вивчення та узагальнення.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути варіанти здійснення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності як таких, що відіграють вагому роль для досягнення ефективності досудового провадження.

Результати дослідження. Розбудова держави, яка захищає інтереси простих громадян, створення незалежного суду, що надійно захистить права простих людей, недопущення приниження людської гідності

– все це налагодження взаєморозуміння з суспільством, є важливим кроком. Турбота про життєво важливі інтереси громадян, повне усунення недоліків та негативних явищ у роботі державних органів, в тому числі органів досудового розслідування, прокуратури і суду – це запорука функціонування демократичної держави.

Завдяки постійному зв'язку між державою та громадянином вирішуються важливі проблемні питання окремої людини та суспільства в цілому, реалізуються конституційні права і свободи людини і громадянина, утверджується статус демократичної, соціальної, правової держави. Відповідно, держава створила певний механізм, завдяки поступовому впровадженню якого громадянам забезпечується можливість легітимно реалізувати своє право на звернення зі скаргою про порушення прав і законних інтересів, тобто право на оскарження.

Принцип «Свобода принципів защиты всех лиц, подвергаемых задержанию или заключению в какой бы то ни было форме» конкретизує право оскарження та закріплює право затриманої, ув'язненої особи або їх адвоката направити скарги відповідним органам, уповноваженим розглядати скарги або надавати засоби захисту. Загальні принципи, визначені в Мінімальних стандартних правилах ООН стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила), містять правові гарантії щодо права правопорушника подавати скаргу в судовий чи інший компетентний незалежний орган з питань, які зачіпають його особисті права в процесі застосування заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (п. 3.6). Україна приєдналася до Статуту Ради Європи 31 жовтня 1995 року. З набуттям членства у Раді Європи та обранням шляху розвитку на побудову міцної правової держави, де справді діятиме верховенство права, Україна вже взяла на себе обов'язок дотримання міжнародних стандартів у сфері прав та свобод людини. 17 липня 1997 року був прийнятий Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року та протоколів до неї». Європейська конвенція з прав людини в статті 6 закріпила міжнародну систему захисту прав та свобод людини. Стаття 13 цієї Конвенції проголошує, що кожна людина, права та свободи якої викладені в тексті Конвенції, порушені, має ефективні засоби правового захисту перед державними органами, навіть якщо таке порушення було вчинено особами, які діяли офіційно. Відтепер існує новий офіційний переклад Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який трактує назву конвенції з вживанням терміну «основоположних» свобод, тобто свобод, які становлять основу, базу, підґрунтя, розвиваються в інші свободи і за самою своєю природою не є вичерпними – на відміну від колишньої назви «основні», яка за своїм значенням передбачає наявність якихось «неосновних», тобто другорядних свобод.

Під час кримінального провадження вельми значущою є стадія досудового провадження, саме на цьому етапі формується інформація, що може мати характер доказової.

Досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Даний вид діяльності не може проводитися лише на підставі внутрішнього переконання або відповідно до особистого бажання службової особи. Незалежно від суб'єкта, який веде провадження, зазначена діяльність може проводитися лише в межах та формі, що прямо визначені кримінально-процесуальним законом.

З метою чіткого та неухильного виконання вимог законодавством передбачена сукупність визначених правових засобів, призначення яких полягає в забезпеченні правильної реалізації закону під час розслідування кримінальних правопорушень. В теорії кримінального процесу такі засоби мають назву гарантії. Кримінально-процесуальні гарантії в своїй сукупності забезпечують виконання суспільних інтересів, а їх реалізація сприяє вирішенню завдань кримінального судочинства.

Реалізація ефективної прозорої державної політики, яка була б не лише зрозумілою громадянами, а й сприяла б реальному впливу людей, їх думок на прийняття владних рішень.

Зростаюча кількість звернень громадян до ОВС вимагає підвищеної уваги та посилення роботи, спрямованої на своєчасне реагування на них, повний і об'єктивний їх розгляд. Реакція на звернення громадян має бути бездоганною. Реагувати слід оперативну.

Захист прав, свобод та законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві України, законодавчо врегульований завдяки існуванню інституту оскарження у кримінально-процесуальному праві. Вітчизняні джерела кримінально-процесуального права мають відповідати міжнародним стандартам механізму забезпечення прав людини, оскільки за ст.9 Конституції України та чинними міжнародними договорами, згоди на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Основні права та свободи людини – це певні можливості, необхідні для існування та розвитку в конкретно історичних умовах. Вони об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними і рівними для усіх людей. Широко закріплені основні права людини у визначених та зазначених нижче міжнародно-правових актах. Створені й функціонують спеціальні міжнародні органи з контролю за їх дотриманням та захистом. Загальна Декларація прав людини вперше в світовій історії

сформулювала основні права та свободи людини, які у всьому світі розцінюються як стандарти, зразки для відповідних національних юридичних документів (з урахуванням національних умов). Декларація проголошує, що всі люди є вільними й рівними у своїй гідності та правах (ст. 7). Стаття 8 Декларації надає кожній людині право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом. У Міжнародному Пакті про громадянські та політичні права вказується, що «...усі люди є рівними перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист законом» (ст. 26). Не дивлячись на те, що в самому Пакті прямо не вказано про право оскарження, ч. 2 ст. 5 передбачає, що: «...жодне обмеження чи применшення будь-яких основних прав людини, що визнаються або існують силою закону, конвенцій, правил чи звичаїв у якій-небудь країні – стороні цього Пакту, не допускається з того приводу, що в цьому Пакті не визнаються такі права, або що в ньому вони визнаються в меншому об'ємі». Одночасно з Пактом про права людини був прийнятий Факультативний протокол до Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права, в якому визначався механізм для розгляду скарг окремих осіб в конкретних обставинах. В Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою під терміном «жертви» злочинів та зловживання владою розуміють осіб, яким було завдано шкоду, включаючи суттєве ураження їхніх основних прав у результаті дій чи бездіяльності, що є порушенням міжнародно визнаних норм, що стосуються прав людини. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності на досудовому розслідуванні є дієвим засобом поновлення порушених прав і законних інтересів осіб, виправлення недоліків. Воно виступає гарантією збереження прав і свобод особи.

Згідно ч. 2 ст. 303 нового КПК скарги на окремі рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314-316 цього Кодексу. За змістом цієї статті в цілому мова йде про дії та бездіяльність, які стосуються безпосередньо процесу розслідування кримінальної справи (наприклад, невинуватого зволікання у здійсненні слідчих та оперативно-розшукових дій).

Такий концептуальний підхід існує і зараз. Згідно ст. 234 діючого КПК України дії слідчого можуть бути оскаржені до суду. Скарги на дії слідчого розглядаються судом першої інстанції при попередньому розгляді справи або при розгляді її по суті, якщо інше не передбачено цим Кодексом. Як норми діючого КПК, так і вищезазначена норма нового КПК протирічать нормам ст. 55, ст. 124 Конституції України щодо права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, а також щодо того, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. У даному випадку, оскільки бездіяльністю слідчого (прокурора) закінчення досудового слідства фактично відкладається на невизначений термін, то одночасно це унеможливило оскарження цієї бездіяльності на стадії судового розгляду. На неприпустимість такої ситуації вказано Європейським судом з прав людини у п. 65 рішенням від 30.03.2004 р. по справі «Меріт проти України» (заява N 66561/01), де зазначено: «Таким чином, оскільки вище було запропоновано, що заявник повинен був використати засіб, передбачений статтею 234 КПК, Суд зазначає, що цей засіб міг бути використаний з 29.06.2001 лише у випадку попереднього засідання суду чи у випадку слухання справи щодо суті. Суд приходить до висновку, що цей засіб не відповідає вимогам статті 35 параграфу 1 з питань доступності, оскільки було запропоновано, що скарги на тривалість розслідування можуть подаватися лише після закінчення самого розслідування, і не було надано жодної можливості оскарження таких дій в процесі розслідування». Аналогічна правова позиція міститься у рішенні Конституційного Суду України N 6-рп/2001 від 23.05.2001, де, зокрема, зазначено: «Виходячи з положень статей 55, 64, 124 Конституції України, передбачене відповідними законами України право громадян на позасудове оскарження актів, дій або бездіяльності посадових осіб органів дізнання, попереднього слідства і прокуратури (в порядку підлеглих) не позбавляє громадян можливості звернутися безпосередньо до суду, як і не виключає їхнього права на інші законні засоби захисту своїх прав і свобод, у тому числі на позасудове оскарження».

У юридичній літературі оскарження розглядається з різних позицій:

як одне з основних прав людини, що відобразилося у законодавстві України та міжнародних правових актах;

як інститут кримінально-процесуального права;

як кримінально-процесуальна гарантія, тобто важливий засіб забезпечення прав, свобод і законних інтересів кожного суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності, виконання вимог закону про всебічне, повне, об'єктивне дослідження обставин справи. Конфлікти, що виникають між людьми і пошуки виходу з цих ситуацій, прагнення будь-якими правовими методами та засобами врегулювати суперечку мирним шляхом заохочується державою, забезпечується встановленням доступних, простих процедур у кримінальному процесі. Такою процедурою в кримінальному провадженні є оскарження рішень, дій чи бездіяльності осіб, які ведуть процес. Під процедурою оскарження в праві розуміється офіційно встановлений порядок дій при формуванні матеріалів. Розглядаючи теоретичні положення процедури, зазначимо, що вона є системою контролю, що включає досягнення конкретного результату та порядок реалізації правовідносин, «що знаходяться в певній динаміці. Важливим є те, що правова процедура володіє всіма перерахованими ознаками, а

її особливості полягає у тому, що вона діє в правовому полі. Різновид юридичної процедури, направлений на виявлення й реалізацію матеріальних правовідносин, входить до юридичного процесу.

У юридичній літературі висловлені різні наукові погляди щодо поняття оскарження у кримінальному процесі та його ознак. Видається, що оскарження – це заснована на кримінально-процесуальному законі діяльність з подання (направлення), прийому, реєстрації, розгляду та вирішення скарги про порушення (або можливе порушення) прав, свобод та законних інтересів осіб кримінально-процесуальною дією, рішенням чи бездіяльністю службових осіб, що ведуть процес.

Обов'язковим елементом інституту оскарження є скарга, яка водночас є самостійним засобом правового захисту прав і законних інтересів учасників кримінально-процесуальних відносин. Даний процесуальний документ – суттєве джерело інформації про недоліки у роботі органу досудового розслідування, який сприяє виявленню порушень закону, що допущені при провадженні по кримінальній справі, який виступає важливим засобом відновлення порушених прав, зводить нанівець тяганину в діяльності.

Аналіз різних точок зору науковців щодо визначення поняття «скарга» дає можливість запропонувати поняття скарги на дії (бездіяльність) та рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді як усне або письмове звернення особи до компетентного органу (прокурора, суду) з приводу прав, свобод і законних інтересів осіб, які є порушеними або можуть бути порушені, прийнятим уповноваженою особою, що веде процес рішенням, дією, бездіяльністю, з вимогою відновити порушені права, усунути чи попередити порушення. Варто зауважити, що скарга слідчого на рішення, дію чи бездіяльність прокурора подається лише в письмовій формі. Скарга є засобом захисту, що має за мету відновлення порушеного права та законного інтересу учасника кримінально-процесуальної діяльності. Оскарження є формою правового захисту, особливості якого полягають у тому, що воно виникає лише за умови вільного волевиявлення зацікавленої особи (учасника кримінально-процесуального провадження) скористатися правовим засобом захисту-правом подання скарги.

Оскарження виступає у двоєдиному виді. У вузькому розумінні слова – подача скарги на процесуальні рішення та дії слідчого, прокурора чи слідчого судді. У широкому – діяльність судді по прийняттю, розгляду та вирішенню скарг заінтересованих осіб. Предметом оскарження дій та рішень органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді є: процесуальні рішення; процесуальні дії; їх не процесуальні дії; їх процесуальна бездіяльність. До основних рис оскарження дій (бездіяльності) та рішень органів досудового розслідування, прокурора чи слідчого судді відносяться:

свобода оскарження, яка обумовлена правом усіх громадян направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40 Конституції України). Будь-яке процесуальне рішення, дії чи бездіяльність, якщо вони порушують конституційні права за законні інтереси, підлягають оскарженню. Відсутність окремо встановленої законом форми подання скарги та можливість звернення особи зі скаргою на рідній мові або на іншій мові, якою вона володіє, і недопустимість переслідування за подання скарги-все це належить до свободи оскарження

Гарантованість оскарження забезпечує кожній особі, яка бере участь у кримінально-процесуальних відносинах та звертається зі скаргою, що її скарга надійде, буде прийнята і розглянута, за нею буде проведено необхідну перевірку, та, в залежності від результатів перевірки, прийнято відповідне рішення і вжито заходів з відновлення порушених справ;

демократизм оскарження під час досудового розслідування полягає у відсутності обмежень та привілеїв, наявності рівноправ'я в поданні скарги та у забезпеченні рівноправ'я встановленими обов'язками прийняти, розглянути, розрішити скаргу;

відсутність обов'язкової форми скарги втілюється у тому, що суб'єкт (у тому числі і слідчий), який направляє скаргу посадовій особі має право викласти її у вільній письмовій чи усній формі, не дотримуючись конкретної послідовності, а використовуючи бажаний йому зміст;

обов'язковість прийняття і розгляду скарги передбачено кримінально- процесуальним законодавством. Скарги приймаються, оформлюються, розглядаються й вирішуються у процесуальному режимі відповідно до КПК України;

ревізійний порядок розгляду скарги полягає у тому, що уповноважений орган, який розглядає скаргу (прокурор, суд), не зв'язаний доводами, які містяться в скарзі, і зобов'язаний всебічно, ретельно, у повному обсязі перевірити законність і обґрунтованість усіх процесуальних дій і рішень органу дізнання;

оптимальний режим перевірки скарги і прийняття за нею рішення, включає: інформаційність, реальний строк розгляду скарги та ознайомлення з провадженням по скарзі зацікавлених осіб.

Процесуальні строки оскарження дій та рішень органу досудового розслідування розрізняються за рядом підстав.

За способом регламентації кримінально-процесуальної діяльності такі строки діляться на дві групи: строки-моменти та строки-періоди. Строки-періоди оскарження діляться на строки невизначеної трива-

лості (ч. 1 ст. 308 КПК) і певної тривалості – визначені строки (наприклад, ч.1 ст.304 КПК).

За правовими наслідками строки оскарження поділяються на строки здійснення права та виконання обов'язків.

Таким чином, Законом не передбачено будь-яких обмежень щодо можливості одержання судового захисту, про що свідчить глава 26 КПК України. Діючий КПК України надає гарантії реалізації даного припису в контексті захисту прав особи на досудовому розслідуванні шляхом оскарження рішень, дій чи бездіяльності осіб, які ведуть кримінальне провадження. Загальна тенденція гуманізації та верховенства права у конгломераті з іншими засадами кримінального провадження веде до поліпшення якості кримінального провадження, формування достатньої, належної і допустимої доказової бази, відсутності порушення прав, свобод, інтересів фізичних, юридичних осіб і випадків неприйняття судом доказів, зібраних з порушенням законодавства України, зменшенню випадків несправедливого правосуддя, яке здійснюватиметься в розумні терміни.

Оскарження дій чи бездіяльності та рішень під час досудового розслідування є інститутом кримінально-процесуального права, який спрямований на забезпечення законності під час кримінального провадження. Право на оскарження виникає із забезпечення особі права на захист. Забезпечення такого права – найважливіша гарантія захисту прав і свобод людини і громадянина, що закріплена в ст. 59 Конституції України. Це право гарантується також засобами судового захисту, включаючи право звернення відповідно до міжнародних договорів України в міждержавні органи правосуддя щодо захисту прав і свобод людини.

Висновки. Конфлікти, що виникають в сфері людської діяльності і пошуки виходу із таких ситуацій, прагнення будь-якими правовими методами та засобами врегулювати суперечку мирним шляхом заохочується державою, забезпечується встановленням доступних, простих процедур у кримінальному провадженні. У цьому і полягає аксіологічне значення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів, які ведуть досудове кримінальне провадження. Можливість звернення за судовим захистом є гарантією забезпечення доступності правосуддя на досудовому провадженні. Відповідно запровадження такої засади, що передбачається в п.17 ч.1 ст. 7 КПК України? – забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності є такою, що відіграє вагомую роль для досягнення ефективності досудового провадження.

Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаються в удосконаленні нормативно-процесуальної бази для здійснення ефективного механізму застосування оскарження дій та рішень органу досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.96 р. (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України від 23.07.96 р., № 30, ст.141.
2. Тертишник В.М. Функція захисту у кримінальному судочинстві / В.М. Тертишник, Н.В. Михайлова // *Право і суспільство*. – 2010. – № 6. – С. 229-233.
3. Сімонович Д.В. Європейські стандарти забезпечення прав людини у досудових стадіях кримінального процесу України: монографія / Д.В. Сімонович. – Х.: НикаНова, 2011. – 272 с.
4. Тертишник В.М. Захисник у змагальному кримінальному процесі / В. Тертишник // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. – 2010. – № 12. – С. 90-95.
5. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування» / Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ / Лист від 09.11.2012 № 1640/0/4-12.
6. Кримінальний кодекс України: Чинне зак-во зі змінами та допов. на 18 січня 2011 року / Україна. Закони. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 174 с.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 456 с.
8. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року) // *Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій*. – Амстердам – Київ, 1996. – С. 12-17.
9. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // *Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи*. – К., 1992. – С.18-24.
10. Ковальчук С.В. Здійснення захисту у кримінальних справах на засадах змагальності та диспозитивності. / С.В. Ковальчук / Дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2007. – 226с.
11. Тертишник В.М. Компромiс у кримінальному процесі /Тертишник В.М. // *Підприємництво, господарство і право*. – 2002. – № 11. – С. 107-112;
12. Когутич І.І. Криміналістичні знання, їх сутність і потреба розширення меж використання. /І.І. Когутич/ Монографія. – Львів: Тріада плюс, 2008. – 420 с.
13. Адвокатура України: Навчальний посібник: У 2 книгах / За заг. ред. С.Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2007. – Кн. 1. – 315 с.

14. Басиста І.В. Прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування: Монографія. – Івано-Франківськ: «Тіповіт», 2011. – 500 с.
15. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: Монографія. – Харків: Право, 2008. – 296 с.
16. Корчева Т.В. Проблеми діяльності захисника в досудовому провадженні та в суді першої інстанції: Монографія. – Х.: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2007. – 200 с.
17. Тітко І.А. Оцінні поняття у кримінально-процесуальному праві України: Монографія. – Х.: Право, 2010. – 216 с.
18. Смоков С.М., Горелкіна К.Г. Гарантії застосування заходів процесуального примусу у кримінальному судочинстві. – Одеса: Астропринт, 2012. – 152 с.
19. Статіва І.І. Початковий етап досудового провадження в сучасному кримінальному процесі: український і західний контексти: Монографія. – Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 248 с.
20. Удалова Л.Д., Корсун В.Я. Суд як суб'єкт кримінально-процесуального доказування: Монографія. – К: Видавничий дім «Скіф», 2012. – 168 с.
21. Узагальнення Верховного Суду України судової практики в кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. – 180 с.
22. Маринів В. Конституційні гарантії забезпечення права людини на свободу й особисту недоторканність та їх реалізація в кримінально-процесуальному законодавстві України / В. Маринів // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 1.
23. Молдован В.В. Порівняльне кримінально-процесуальне право: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: Навч. посіб. / В.В. Молдован, А.В. Молдован. – Київ: Юрінком Інтер, 1998.
24. Тертишник В.М. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України. / Тертишник В. М./- К.: А. С. К., 2007. – 1056 с.
25. Тесленко М. Право кожного бути вільним у виборі захисника своїх прав / М. Тесленко // Право України. – 2002. – № 3. – С. 55-58.

